

**Голові спеціалізованої вченої
ради ДФ 64.109.002 у Харківській
державній академії дизайну і мистецтв,
доктору мистецтвознавства, професору
кафедри теорії та історії мистецтва
Соколюк Людмилі Данилівні**

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Гахової Аліни Юріївни
«Дизайн екологічного одягу: генеза, концепції, новації»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 022 «Дизайн»

Під впливом соціальних та екологічних проблем останніх десятиліть екологічний дизайн виокремився в самостійну сферу діяльності фахівців, в один із напрямів глобального екологічного руху. У зв'язку з цим перед дизайнером постають завдання раціональності, дбайливого використання та економії природних ресурсів, врахування оптимального співвідношення витрат матеріалів, тривалості життєвого циклу виробу і можливості його подальшої переробки або утилізації. Саме в період актуалізації екологічного напрямку в дизайні зростає потреба у дослідженнях, які розкривають проєктні тенденції, сутність технологій, методів і принципів екологічного дизайну, особливості безпечного споживання.

Еконапряму у сфері моди спричинив появу і розвиток стратегій, які стали глобальними: апсайклінг, ресайклінг, свідомо, послідовна мода та ін. Представлена до захисту праця А. Ю. Гахової є першим дослідженням в українському мистецтвознавстві, присвяченим вивченню даних концептуальних стратегій та пошуку практичних підходів у розробці екологічного одягу.

Актуальність обраної теми пояснюється необхідністю виявлення генези та розвитку дизайну екологічного одягу, вивчення традиційних та інноваційних концепцій екодизайну, впровадження екологічних інновацій на практичному рівні.

Дисертантка поставила перед собою мету виконання комплексного аналізу становлення екологічного напрямку в дизайні, визначення підходів, принципів, прийомів і художніх засобів у створенні екологічного одягу.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначаються структурою і викладом дослідження з розкриттям чіткої концепції роботи – від аналізу історичного підґрунтя розвитку екологічного дизайну, через виявлення концепцій створення екологічного одягу зарубіжними і українськими дизайнерами до

практичного застосування окремих принципів і технологій у розробці сучасних моделей екологічного одягу у власній дизайнерсько-викладацькій практиці.

Дисертантка залучила широкий масив джерельної бази: зразки моделей одягу українських і світових дизайнерів, які розкривають різні концепції і прояви екологічного дизайну: переосмислення традиційного процесу виготовлення одягу, повторне використання старого та вінтажного одягу, безвідходні технології, створення і застосування інноваційних екологічних тканин. Методологічною базою для виконання дослідження стали праці мистецтвознавців і практиків дизайну.

Дослідження проведене з використанням комплексу науково-методологічних підходів: культурологічного, феноменологічного, аксіологічного, системного. Застосовано загально-наукові методи (емпіричні, абстрагування, аналогії, узагальнення, аналізу та синтезу, морфологічний, структурно-функціонального аналізу, діахронічний і синхронічний, діалектичний, типологічний, метод моделювання при побудові базових моделей дослідження) і спеціальні мистецтвознавчі методи (образно-стилістичного аналізу, семіотичний).

Викладений текст дисертації має логічну структуру і містить вступ, 4 розділи, висновки (157 сторінок основного тексту), список використаних джерел (356 позицій), додатки, викладені на 152 сторінках; загальний обсяг роботи – 363 сторінки. Слід зазначити, що кожен з розділів є цілісним і завершеним, змісовно висвітлює той чи інший аспект досліджуваної проблематики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, перш за все, у позиціонуванні дизайну екологічного одягу як окремого специфічного виду діяльності у сфері дизайну, у проведеному аналізі концепцій дизайну екоодягу кінця ХХ – початку ХХІ ст. у творчості українських і зарубіжних дизайнерів; у розкритті принципів, функцій та вимог дизайну екологічного одягу; у представлених концептуальних підходах та практичних результатах проєктування одягу з екоматеріалів та за принципами безвідходного виробництва на прикладі ХДАДМ. Слід також відзначити важливість систематизації і введення до наукового обігу значного обсягу візуального матеріалу, що відображає практичний досвід дизайнерів у створенні екологічного одягу.

Аналіз літератури з обраної теми (розділ 1) проводився авторкою у міждисциплінарній площині філософії, історії, культурології, соціології, екології, мистецтвознавства, зокрема, дизайну, у т.ч. і екологічного дизайну. За результатами аналізу праць науковців Аліна Юріївна подає періодизацію історіографії дизайну екоодягу: 1 – етап зародження теоретичних концепцій дизайну екологічного одягу (1960-1970 рр.); 2-й етап – період 90-х років ХХ ст., формування безпечної системи взаємоіснування людини і природи; 3-й етап – кінець ХХ – початок ХХІ ст., формування системи безвідходного і безпечного проєктування та виготовлення одягу збільшеної цінності і з

повторним його використанням (с.29 дис.). У полі зору дисертантки дослідження екоінновацій та їх впливу на проектування екологічних об'єктів майбутнього, апсайклінгу та крою без відходів, представлені у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Доречним і необхідним є представлений термінологічний апарат дослідження; конкретизовано поняття «дизайн екологічного одягу», «екологізація виробництва», «екологізація споживання», «екологічна культура», «екологічна естетика», «екомода» та інші терміни, що межують з базовими поняттями дослідження. Проведена дисертанткою робота у напрямі термінології сприяє повній визначеності при застосуванні тих чи інших понять у текстовому викладі, що додає дослідженню аргументованості й вагомості.

Генезу, становлення і розвиток екологічного дизайну одягу подано у розділі 2. Засади розвитку екологічних підходів у дизайні авторка розглядає у принципах створення традиційного народного одягу (натуральна сировина, безпечні барвники, безвідходний крій, можливість ремонту і переробки), на прикладі виробів навчальних закладів Баухауз і ВХУТЕМАС, моделей костюма Н. Ламанової і В. Мухіної; проаналізовано історичні аспекти розвитку концепцій апсайклінгу, техніки печворк, концепції безвідходного виробництва Б. Рудофскі тощо.

Логічним для вирішення завдань дослідження є аналіз впливу соціокультурних чинників постіндустріального суспільства на розвиток дизайну екологічного одягу та діяльності провідних світових дизайнерів, спрямованої на подолання екологічних проблем і поширення концепцій екологічно безпечного дизайну. Розгляд принципів, функцій та вимог дизайну екологічного одягу супроводжувався їх ґрунтовною систематизацією та характеристикою, що зафіксовано у табл. А.7, А.8 додатку А.

Традиційні та інноваційні концепції дизайну екоодягу кінця ХХ ст. подано у розділі 3. Серед розглянутих концепцій – «паперовий одяг» 1960-х рр., практики повторного використання старого одягу, технології печворку та квілтінгу, принципи мінімізації відходів від виробництва, рух «зеленого» дизайну 1980-х, концепція створення модульного одягу з можливістю трансформації та комбінації елементів і частин тощо. Наведений перелік концепцій екологічного одягу (загалом дисертанткою виявлено 13 концепцій) Аліна Юрїївна подає з чисельними прикладами дизайнерських виробів у додатках (табл. А.17 – З. Родс, М. Маржела, І. Міяке, С. Лі, Е. Крейн, Organic, С. Маккартні та ін. – загалом 30 компаній), їх ґрунтовним аналізом з точки зору естетичних, концептуальних, функціональних, матеріально-фактурних, композиційних особливостей.

Значна увага приділяється вивченню особливостей використання різних органічних та екологічно безпечних матеріалів у проектуванні екологічного одягу. Текстильні волокна екоматеріалів для одягу

розглядаються за трьома основними категоріями: природні, штучні та синтетичні; включено до цієї частини дослідження також інноваційні екоматеріали.

За результатами аналізу концепцій забезпечення мінімальних втрат сировини на початку XXI ст. авторка виділяє чотири основні підходи: сучасне відтворення традиційного крою; усунення відходів через створення унікальної конструкції без відходів крою; використання решти текстилю, залишеного після викроювання основної конструкції одягу, через фактурні рішення, декоративне оздоблення чи додаткові кишені, пояси, тощо; виготовлення одягу з текстильних відходів від виробництва.

Практики проектування екологічного одягу в Україні подано у розділі 4. Авторка справедливо вказує на незначну міру представлення сегменту екоодягу в Україні та неготовність українського споживача до свідомої моделі споживання та підтримки екологічних ініціатив, і як наслідок – орієнтацію окремих брендів на європейського споживача. Проаналізовано досвід 28 українських компаній за показниками, аналогічними аналізу зарубіжних (табл. А.20).

Важливим результатом і досягненням даного дослідження слід вважати виклад бачення Аліною Юрївною професійної підготовки дизайнерів одягу із врахуванням зв'язку з реаліями сучасного ринку моди в аспекті розвитку екологічного проектування (п.4.2 «Методологічні аспекти екологізації дизайн-освіти (на прикладі ХДАДМ)»). Детальний виклад основних процесів розробки моделей одягу студентами під керівництвом А. Гахової та І. Єременко із використанням екологічних матеріалів (робота над джерелом натхнення, пошуки фактурних рішень та формоутворення костюму, розробка ескізного ряду та збір необхідних матеріалів, конструктивно-технологічний етап, створення колекції та аксесуарів) супроводжується широким візуальним рядом фото автора послідовності етапів виконання виробів та робочих зошитів. Цей матеріал (колекція «Спотворення звичайного» за мотивами робіт Г.Хартаунга (Рис.Б.4.43), комплект одягу «Архітвір» за мотивами робіт Р. Мозервелла (Рис.Б.4.39) та ін.), переконливо демонструє оригінальне авторське бачення у створенні екологічного одягу, високу професійну майстерність дизайнера-практика і педагога, широку обізнаність у науково-методологічному інструментарії та сучасних тенденціях моди.

Також слід відзначити опанування дослідницею принципів «Zero-Waste» у практичному експерименті створення одягу без відходів в системі художньої освіти, що став основою авторського курсу і викладений у п.4.3. Детально розкритим змістом творчих завдань та проілюстрованими їх результатами (макети моделей «Костюм з геометричних модулів» (Рис.Б.4.49), макети конструкцій з безвідходним формотворенням (Рис.Б.4.51)), дисертантка довела, що курс «Zero-Waste» допомагає майбутнім дизайнерам виконати пошук засобів створення костюма без відходів, а також пошук варіативного використання надлишку тканини за

допомогою переформовування зайвих частин матеріалу в функціональні елементи одягу.

Висновки дисертації ґрунтовно відбивають результати дослідження, констатують виконання поставлених завдань.

Змістовність представленої праці, насиченість тексту різнобічно проаналізованими прикладами, ґрунтовні аналітичні таблиці, логічний послідовний зв'язок між науково-аналітичною і практичною складовими дослідження забезпечили цілісність роботи і не дають підстав висловити суттєві зауваження. Слід зупинитися лише на окремих *дискусійних аспектах і рекомендаціях*:

1. У представленому дослідженні значне місце відводиться апсайклінгу як одній із проєктних стратегій екологічного дизайну. Дисертантка зосереджує увагу на названій стратегії у кожному із розділів, що сприймається як варіативний повтор; слід було ґрунтовніше розкрити це поняття в одному із розділів;
2. У додатку, табл. А.21 наведено порівняльну характеристику світових і українських брендів за використанням концепцій дизайну екоодягу. Слід було би в тексті приділити більше уваги коментарям і висновкам щодо виконаного важливого порівняльного аналізу.
3. Важливим етапом життєвого циклу виробів у контексті екологічного дизайну є утилізація. Наведення інформації, спостережень, хоча б малорозвиненого досвіду в Україні та більш розвиненого в Європі й США в діяльності окремих компаній з дизайну одягу сприяло би повнішому уявленню про життєві цикли виробів у межах розкритих концепцій.

У зв'язку із актуальною потребою українського fashion-ринку у розширенні можливостей екологічного споживання хотілося би висловити побажання опублікувати матеріали, представлені до захисту, у вигляді посібника або монографії з метою формування інформаційної і методичної освітньої бази. Висловлені зауваження і побажання не впливають на високу оцінку представленого до захисту дослідження і мають суто рекомендаційний характер.

Повнота викладу основних результатів за темою дисертації підтверджується опублікованими 12 працями, у т.ч.: 3 наукових статті надруковано у фахових виданнях України, 1 стаття – у закордонному періодичному науковому виданні, (м. Відень, Австрія, країна Європейського Союзу), – ці видання індексуються у міжнародних наукометричних базах; 8 публікації – за результатами апробації на міжнародних науково-практичних конференціях. Примітки щодо висвітлення результатів дослідження у публікаціях розміщено у дисертації після відповідних розділів, текст дисертації викладено із дотриманням усіх норм академічної доброчесності.

Загальний висновок про відповідність роботи вимогам МОН України.

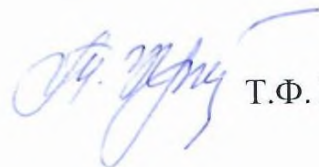
На основі вивчення дисертації та публікацій, що висвітлюють основні її результати, можна констатувати:

- дисертація Гахової А. Ю. є самостійно виконаною, завершеною працею, яка містить нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують актуальну проблему дослідження концептуального підґрунтя та практичних підходів проектування екологічного одягу як окремого сегменту сфери дизайну;

- результати дослідження *мають практичне значення*: вони стали основою авторського курсу дисертантки, впровадженого в освітній процес Харківської державної академії дизайну і мистецтв за освітньо-професійною програмою «Дизайн одягу (взуття)»; матеріали дослідження можуть бути використані дизайнерами, науковцями, а також в освітньо-викладацькій діяльності у якості методичного і практичного підґрунтя для створення колекції екологічного одягу різного призначення.

Отже, дисертація «Дизайн екологічного одягу: генеза, концепції, новації» за структурою, змістом та оформленням, новизною і обґрунтованістю наукових положень і висновків, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», п.9, 10, 11 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 р., а її авторка – Гахова Аліна Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 – дизайн.

Доктор мистецтвознавства,
професор кафедри
ергономіки і дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну

Т.Ф. Кротова

